

V. 1^K F.

(cat. 4, 33^b - 46.)

3
PROCANCELLARIVS
ET
PRODECANVS
ORDINIS THEOLOGICI
IN ACADEMIA VITEMBERGENSI
IOACHIMVS SAMVEL
VVEICKHMANN

S. S. THEOLOGIAE DOCTOR HVIVS PROFES
SOR PVBLICVS ORDINARIVS PRAEPOSITVS
AD AEDEM OO. SS. SENATVSQVE ECCLESIA
STICI ASSESSOR

1755
SOLEMNEM PANEGYRIN
MEMORIAE PACIS RELIGIOSAE SAECVLARI
SACRAM
SVMMSQVE IN THEOLOGIA HONORIBVS
TRIBVENDIS

DESTINATAM

VII. KAL. OCTOBR. MDCCCLV

IN AEDE ACADEMICA
MORE MAIORVM CONCELEBRANDAM
INDICIT

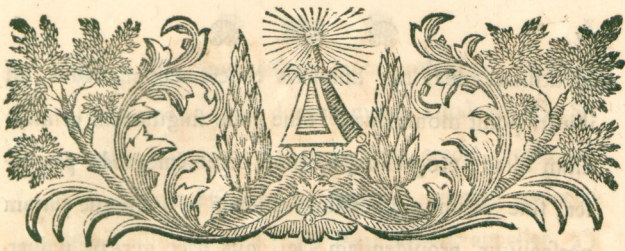
4

4

4,35

PROCANCELLARIUS
 ET
 PRODECANUS
 ORDINIS THEOLOGICI
 IN ACADEMIA VITIMBERGENSI
IOACHIMVS SAMVEL
VVEICKHMANN
 S. S. THEOLOGIAE DOCTOR HUIUS PROFESSOR
 SOK PABLICVS ORDINARIVS PRAEPOSITVS
 AD AEDM OO. SS. SENATVSQVE ECCLESIAE
 STICCI ASSessor
SOLEMNEM PANEGYRIN
 MEMORIAE PACIS FELICISAE SACCVLARI
 SACRAM
 SVMMISQVE IN THEOLOGIA HONORIBVS
 TRIBVNDIS
 DESTINATA
 VIT. KML. OCTOB. MDCCCLV
 IN AED. ACADEMICA
 MORE MAIORVM CONGEBRANDAM
 T. D. P. T.

TO ΘΕΙΟΝ
IN PACE RELIGIOSA

um natura loquitur omnis, nihil cun-
ctarum rerum melius, quam totum mun-
dum, consilio diuino administrari, tum
illa testis temporum, nuntiaque uetustatis,
Historia, nos in rem ducit praesentem, numenque Dei,

A 2

ad

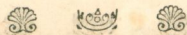
ad Eudemum, Moral. VII. 11.

ad utilitates maxime humanas cuncta accommodans, in illustri ponit monumento. Sive enim singulorum primordium uitae, progressus, exitum, commemorando persequitur, siue rerum publicarum fortunam in utramque partem perfequitur, prouidentiam Dei, qua haec geritur uniuersitas, religiosae memoriae perpetuaeque commendat. Quod diuinae mentis, in orbe praesertim nostro gubernando occupatae, lumen tam est manifestum, ut uel Stagiritis, non satis religiosus alioqui pronoeae aestimator, fateri cogatur, res multorum hominum melius succedere celeriusque, quam ut a causis in sensus incurrentibus proficisci potuerint, quin occultum Dei instinctum manumque praepotentem potius intercedere, talesque fatales uiros supra hominis fortunam prudentiamque extollere, et causarum tot confluentium neruos ad tantae felicitatis fastigium contendere. 1) Ipsi uero Historici praeter caeteros gubernationem Dei sapientissimam magna uenerantur religione, atque, ut quisque eorum grauissimus est prudentissimusque, ita maxima flagrat cupiditate, uias eius abdi-

tas

1) ad Eudemum, Moral. VII. 14

tas inuestigandi, inuentasque tanta uoluptate, quanto fructu, admirandi. Qua ductus mente Diodorus ille Siculus, nullis honoribus sese maioribus, credit, rerum gestarum scriptores affecturum, quam si, nomine profecto magnifico, illos *ἱστοριογράφοις τῆς θεᾶς προνοίας* appellet, 2) hoc est diuinæ administros prouidentiae. Neque uero quisquam hanc historiae praestantiam, qua Dei metu firmo uerae iacit sapientiae fundamenta, grauius exposuit uberiorque Isaac Casaubono. Hic prout reliquas memoriae rerum commoditates eloquentia mirabili Henrico IV. Galliae Regi, in Polybii sui dedicatione, enumerauit, ita, quantum ualeat ad pietatem in Deum constantem excitandam, semperque alendam, praeclare docet. Sic enim, summam argumenti complectens, *non temere*, inquit, *usque eo uecordem reperire sit, qui, dum legit annalium paginas, oculos coelum uersus non interdum attollat, ac, uelit nolit, exclamet, est profecto Deus, qui dicta factaque mortalium uidet, obseruat, muneratur, ulciscitur. Vere igitur ministri diuinæ prouidentiae Historici, operum quippe scriptores, quorum Deus est factor, iudici-*

orum scribae, ut sic dicam, et actuarii, quorum Deus est auctor. 3), Quod si qua Historiae pars est, quae luculenta curae coelestis specimina transdat, his certe rerum, quae in diuino coetu contigerunt, commentarii referentissimi uidentur, ob eamque causam maxime frugiferi. Nam cum Deus, singulari prosequatur amore societatem cului suo deuotam, eiusdemque causa mundum uitii obrutum conferuet, nihil ut coniunctae uires inferorum efficiant, quis dubitet, quin plurima praesentis opis maximaque documenta in ea edat. Edidit uero, foederis antiqui tabulis prodita, quas qui studiosius contemplatur, non minora uidet beneficia Dei, populo suo recte se gerenti tributa, quam poenas insignes, ultrices flagitiorum. Edidit longe magnificentius tum, cum Christus nouum sanciret foedus, ac, Iudaeis furentibus profanisque gentibus, rem Christianam constitueret, atque aduersus omnes temporum calamitosissimorum iniurias tueretur. At homines, qui Christo sese adiunxerant, secundam fortunam deinde minus ferebant, quam aduersam, mutuique inter sese contentionibus certabant, dum cuncta ad

impo-

3) T. III. p. 5

impotentem Romani Pontificis potentatum redirent. Huius ubi iugum Deus Lutheri opera depulit acer uicibus nostris, castamque restituit doctrinam, num tu credes, sine praesidiis altioribus tantum perfici opus potuisse, ut nostra manus tam exigua profligaret opes tot hostium, nobis immane quantum superiorum. Est igitur plena commemoratio repurgatorum sacrorum inuisitatis diuinae signis tutelae, quae complures notarunt, ea, qua par est, obseruantia, nec quisquam contempnit, nisi, qui, Voltairiano iudicio, fortunae temerariae, hominumque calliditati, nescio cui, inarificos solet euentus assignare. Equidem, dimissis locis aliis, mentem oculosque iam conuerto in Pacem Religiosam, ut subseruiam tempori, quo saecularem eius memoriam recolimus, et congratulationibus piis Deum pacificatorem nostrum uenerabundi collaudamus

Hic uero, uidebitur fortasse nonnullis, uix quicquam dici posse, quod non Ioannes Schilterus docte prudenterque collegerit, in libro, quem de Pace Religiosa composuit, singulari, eodemque bonae frugis. Equidem laudo

uiche.

uehementerque comprobo uiri praestantissimi institutum, tantum tamen a fuit, auctoritas illius a proposito me ut abstraxerit, aut retardarit, ut in eo perficiendo ualde sum confirmatus. Sequitur enim Schilterus personam, quam sustinet, Iurisperiti, et pacis iustitiam religiosae ex instituto disceptat. Itaque, praemunita breui eius historia, causas iuris ambiguas agit in utramque partem, et uariis actis, consilijs, responsis, ornat. Aliis autem prudentiae exemplum relinquit, quod pro suo quisque munere studeat imitari. Iam dubium non est, quin sit hominum sanctoribus deditorum literis, illud Rollini praecipuum semper ante oculos habere propositum, ut industria quadam praecipua in euoluendis auctoribus rerum ad omnia aduertant animum, quae ad religionis uicissitudines pertineant. I) Liceat igitur mihi, quod mei postulat officii ratio, pro uirili, exequi, ac Τὸ Ὁσίον Pacis Religiosae uenerari. Latius uero patet hic campus, pro magnitudine sua eum si uolueris emetiri. Nam ple-

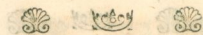
I) institutione docendarum liberalium artium et discendarum P. III. p. 26. et copiosius Praef. T. I. Hist. uet. temp. ac gentium.

nae sunt Dei moderatoris tanti facinoris ac muneris adiumentis causae pacificationis huius, et quasi anteceffiones, plena ipsius pacis natura atque indoles, plena consequentia, eorumque progressus. Quae cuncta ubi coniunguntur inter sese et comparantur, mirabilem totius negotii cursum uidemus, eoque ad reconditam Dei uim, summa religione colendam, festinare cogimur. Vtinam singula, data opera, possem tempore tam opportuno pertractare, ac totius operis expressa imagine in animos facilius influere. Sed, laborum, quibus distinemur, continentes curae plura conari prohibent, atque rem propositam iubent in membra discerpere. Quod si Deus uitam otiumque dederit, primas, quas duco, lineas, copiosius elaborabo, nunc, quod felix faustumque sit, quibus tandem initiis pax praeparata diuinitus fit, altius exploraturus

Est hoc numini prouidentissimo in more positum, ut, quos extollere uult, maximisque bonis recreare, de primat antea, et quasi in terram demergat, ne quid suae tribuant sapientiae ac prudentiae, sed maius, subito se a de-

B

sperati

speratione ad spem, ab interitu ad salutem, reuocans auxilium, ipsis cernant oculis. Quod solemne procurationis diuinae sacrae testantur literae, neque obscuris exemplis magna multitudine comprobant. Quid magnificentius hanc in sententiam reperitur illo Dei ipsius testimonio grauiissimo. Lumen condo, creo tenebras, pacem facio, malum profero, haec ego Ioua omnia perago 5) Praeter ceteros autem praepotentem Dei manum, bona cum malis permutantem, Iosephus sensit, a fratribus nefarie uenditus in seruitutem, feminaeque profligatissimae calumniis in uincula coniectus, sed praeter expectationem a squalore carceris ac tenebris in lucem, ad secundum a Rege locum, prouectus. Quo uehementius diuinae benignitatis admiratione percellitur, eamque, et fratribus, ad pedes suos prostratis, demissis effert laudibus, cum, Deus, inquit quod uos in me malo animo cogitaueratis, conuertit in bonum, ut, quem ad modum res ipsa ostendit, tot homines conseruaret. 6) Sed hanc ipsam rationem agendi, Deo dignissimam, ratio perspicit, repentinis fortunae conuersionibus

5) Ief. XLV. 7

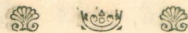
6) Gen. L. 20

tionibus humanae excitata, ac, tum demum nos proxime, putat, a rebus secundissimis abesse, cum calamitatibus obruti, fere iaceamus. Complura sunt huius generis, uel a gentium profanarum Philosophis, uerissime dicta, sed nihil elegantius eo, quod Seneca disputat. 7) Erat Lugdunensis colonia misero deleta incendio, ut eius interitus mouere quemlibet posset. Cum primis autem Liberalis, amicus Senecae, patriae charitate flagrans, ruinas eius commiserabatur. Cuius ut animum prostratum Seneca reficiat ac recreet, rationes, undique conquisitas, uenustis sententiis excolit. Nec quicquam tamen accommodatius ducit, ad dolorem eius leniendum, cogitatione melioris conditionis, quam tempora durissima pariant. Audiatur ipse, more suo breuiter acuteque Liberalem consolatus. *Enumerare omnes fatorum uias, longum est. Patria consumpta est, ut in melius excitaretur. Saepe maiori fortunae locum fecit iniuria. Multa ceciderunt, ut altius surgerent, et in maius. Verisimile est, certaturos omnes esse, ut maiora certioraque, quam amifere, restituantur.* Hactenus ille, satis bene,

B 2 dum mo-

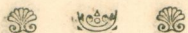
dum modo ne praeiudicata Stoicae familiae opinionem deceptus, fato tribuisset, quod ad Dei mentem erat rationemque referendum. Hanc Cominaeus, pius scriptor ac prudens, secum reputans, in repentinis rerum commutationibus, Principes reuocat omnes ab effrenata superbia, animique moderationem, Dei reuerentia commotam, magnopere suadet. *Modestia sane decet omnes hominum ordines, in primis vero principes uiros, ut intelligant, et sint memores in omni actione, esse Deum, a quo proficiscuntur omnia* 8)

Quod si unquam fuit uerum, in Pacis certe Religiosae apparatu cognoscere sine dubitatione licet, praefertim cum ad primas eius origines redire uelimus. Quam laeta nobis spes quietis impetrandae affulfit, ubi pactio Norimbergensis, anno MDCCCXII facta, sacra nostra uidebatur in tuto collocasse 9) Namque ea controuersiae rerum diuinarum, adhuc non componendae, relinquuntur integrae, uel ad Synodum liberi iudicii, uel aliam commo-

8) Comment. I. p. 325

9) Goldastus, Constat. T. II. p. 172.

commodam concordiae rationem, litibus interdicatur, communis ac firma pax sancitur. Quis non fidem habeat uerbis, adeo integre conceptis temperateque 10) *Caesarea Maiestas tandem clementer consensit, ut communis ac publica pax constituatur ac firmetur, usque ad generale, liberum, Christianum, Concilium, uel donec communes status imperii ad locum commodum conscribantur. Ut pax certius conseruari possit, omnes processus iudiciales, in causis religionis inchoatos, aut inchoandos, inhibere, abrogare, et suspendere uult.* Nouum robur tranquillitati nostrae Francofurtensis attulit conuentus, quo Norimbergenses sunt conditiones rursus firmatae, atque per omnes causas, quae sacra spectent, dilatatae 11). Atque haec fiducia tanto facilius nostratum animos occupauit, quod Pontificis Romani suffragium a futuro colloquio remouebatur. Quod quidem momentum cum sit palmarium, a multis Historicorum temere dimissum, hoc loco non praetereundum puto. *Quanquam nos duo electores, nostra sponte, eo rem duxi-*

B 3

10) §. 4

11) Goldast. T. III. p. 562. A. 1539

duximus, ut, si Caesari placeat, Pontifici significet, quod ad eum conuentum, si uideatur, mittat, tamen non uile uidebatur, eius oratores ad hanc colloctionem et compositionem adhibere. Postremo Ratibonae et Norimbergenses conditiones et Francofurtenses sunt repetitae MDLXLI, nostra securitate ad summum perducta. 12) At o spes nostrorum hominum fallaces. Quae pax consulere plene rebus putabatur nostris, induciarum nomen magis merebatur, quas Turcici metus belli extorserat, non placabilitas animi lenitasque Neque uero obscure Pacis Norimbergensis formula hoc simulandae gratiae prodit inuitamentum, ubi causas reconciliandorum Germaniae Procerum interferit. Quoniam causa controuersiae religionis, multis laboribus frustra susceptis, non potuit ad aliquam concordiam reduci, ad animum reuocauimus, non posse crudelitati ac tyrannidi Turcicae ualidius resisti, quam si in imperio communis ac firma pax constituatur. 13) Adeo partium coniunctio, quam species utilitatis copularat, non potuit rursus non dissociari, ut primum commodum, quod sperabatur, fuit sublatum.

Nam

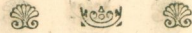
12) Recessus imperii Ratibon. 1541. §. 26

13) Goldast. I. c. §. 3

Nam posteaquam e malorum fluctibus Imperator emerferat, ut alia taceam iracundiae signa, quid cogitatione presserit, immatura Saxonis proscriptione atque Hassi praese tulit. Immaturam dico, quod Principes, Luthero dediti, non prouinciis faciendis studuerunt, aut ullius detrimentis temerariis, sed Sacrorum castitati, a Pontificiis iniuriis defendendae. Quam integritatem ipsorum Philippus Camerario persuadet, quo iudice, itum est ad arma, non ut bellum inferretur, sed ut ad aequas pacis condiciones pertraherentur inimici. 14) Hanc eandem Pontificis aesseclae non dissimulant, in quibus Carafa memoriae prodit, Saxonem atque Hassum, interuentu Brandenburgici, cum imperatore egisse de pace, sed inuito ac recusanti amicitiam semel iterumque denuntiatam. 15) Ita se Deo nostrates permittere potuerunt, suae sibi patientiae conscii, atque euentum belli expectare, cuius recordationem refugit animus ac reformidat, e fine tamen saluberrimo τὸ Θεῶν Pacis Religiosae, nullis hominum subsidiis adornatae, conspicatur. Quamuis autem caussas istius flammae ciuilis uastitatemque Hortlederus exquisite enarra-

14) Ep. ad Camer. p. 99.

15) Germania restit. p. 29.

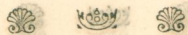

enarrauerit, nos tamen D. Matthaëum Ratzenbergerum, Saxonis a ualitudine corporis, amicum Lutheri, testem illorum temporum oculatum, qui rebus maximis administrandis fuit adhibitus, potissimum sequemur, propter ea quod simplicitas eius, ac dilucida breuitas ei fidem singularem conciliat in iis, quae, Luthero mortuo; Ioanni Friderico, Saxoniae electori, ipfisque sacris restitutis euenerunt. Fecit igitur operae pretium Groschius, cum tam insignes rerum Germanicarum reliquias, ab interitu conseruatas, uindiciis coetus Lutheri ab obtrectationibus Arnoldinis adiunxit, neque in sectiones solum diuisit, sed auctoris etiam uitam probitatemque dignis laudibus condecorauit

Iam primum omnium e Ratzenbergero satis constat, male rem gessisse Ioannem Fridericum, Saxonem, in proelio ad Mulbergam, proditum magis a suis et oppresum, quam superatum 16) Qua in decreta pugna sicut omnis rei Lutherae fortuna disceptabat, ita nihil miseris nostris supererat, nisi, ut Philippus Hassus etiam in potestatem Caroli redigeretur. Quanta calliditate fuerit per

uarias

16) p. 60

uarias illecebras irretitus, nihil opus est, ut pluribus doceam, quia res est in uulgo nota, ab Ratzenbergero fustus descripta, 14) magnoque iudicio a Perizonio perquisita. 15) Illud saltem nunc attingam, quod minime ferendum uidetur, diuinitus tamen permissum, ut iremus hoc audentiores. Etenim ne religiosi quidem affirmationibus hostes abstinebant, quibus inductus Christophorus ab Ebleben, Hassum, ad iter secum faciendum, pellexit 16) Quam in sollertiam nunquam incido, quin illud, a Cominaeo libere iudicatum, ueniat mihi in mentem, qui consimilem Principum ludificationem memoriae mandarat. *Qui lecturi sunt ista aliquando, iudicabunt, uel parum fideles et integros fuisse Principes, uel me criminari illos et uituperare. Sed quaecunque tandem futura sint hominum iudicia, si quis alios principes quoque intueatur, multo fortasse plura comperiat. Vt igitur, quod res est, dicam, eo spectarunt illorum consilia, ut alterum alter falleret.* 17) Nobis certe, dolus, an fraus,

C infe-

14) p. 64

15) In Commentariis historicis Sec. XVI

p. 372. sequ

16) Grofch p. 63. sequ

17) L. c. p. 453. sequ

or I (e) e. IV (81

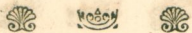

infeliciter cessit, foederis Smalcaldici ducibus amissis, qui se, pro sacrorum incolumitate, et capita sua fortissime deuouerant. Quid autem ualet societas sine antesignanis, tantum, quantum remiges sine gubernatore, siue, ut Curtius scite pronuntiat, quantum corpus sine spiritu, dempto capite, ludibrium hostis futurum. 18) Neque aliter tum accidit. Nam partibus Pontificiis tantum fiduciae ac spiritus accessit, ut, uictoria longe lateque concelebrata, debellasse sibi uiderentur. Atque ea spe hoc minus falli se posse existimabant, quod illi, qui Lutheri doctrinam fuerant amplexi, singulari diuidebantur arte ac disiungebantur. Contra ea acceptum incommodum facilius erat faciendum, atque in bonum uertendum, si conspiratio omnium et concordia fortunam industria subleuasset. Sed imperator, ingenio acutissimus, semper, inter eos, discordiae causas ferebat, sapientiam, quam in duce laudat Vegetius, 19) imitaturus, quia nulla, quamuis minima, natio potest ab aduersariis penitus extinguere, nisi suis se simultatibus ipsa consumpserit. Quapropter eadem sibi ratio-

18) VI. 9

19) I. 10

rationes incundas duxit, quas Romani quondam in foedere illo Achaico rumpendo probarant. Hi Achaeos timebant, non ob singularum ciuitatum robur, sed consensum uniuersarum, quo unum corpus constabant, mutuaque pericula mutua ope defendebant. Itaque data sibi specie per Spartanorum querelas de iniuriis Achaeorum, legatis occulte mandabant, ut corpus abscinderent in partes Achaeorum, quo facilius domarentur, urbesque frangerentur obstinatior. Pari conatu Carolus V. nostras coniunctas uires lacerauit, quas ualidiores ꝑ iudicauerat, sociis praesertim externis non difficulter adiungendis, quam, ut, salua dignitate sua, salua salute Germaniae, eas lacefferet. Sic eadem nostrorum hominum facies erat tum, atque totius Israelis, quem Micha, coelesti spiritu inflammatus, per montes dispalatum uidebat, instar ouium, pastoribus nudarum. 20) Quae clades ancipiti terrore non poterat miserandam rerum nostrarum omnium disturbance non minari, Hispanis audacia furentibus. Hanc superstitione, sacerdotum calumniis instigata, in nos conciuerat, ut prius acquiescere nollent, quam

C 2

20) 1 Reg. XXII. 17

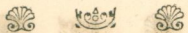

quam fortunas diripuissent nostras, inmanique nos caede interfecissent. Vidit eorum facitiam haec Musarum sedes, sed, quae Dei fuit prouidentia, perniciem magis intentantem, quam inferentem. Vidit regio caetera, Ioanni Frederico subiecta, eorum libidinem, in agris maxime tumultuantem. Vidit Mauritii terra, nulla foederis cum Imperatore habita ratione, cuius religionem uehementia irae aduersus omnes Lutheri placitis amicos supprimebat. Longa belli consuetudo eos postremo sic efferabat immanitate, ut nulla eos disciplina belli fere coerceret, ubi Germani eorum insolentiam ferre fastidiumque nolent. Quo factum est, ut in castris ad Halam inter utramque gentem suspiciosa seditio conflaretur, quam sola poterat Imperatoris praesentia sedare, maturantis discessum, ne grauioribus turbis implicaretur. 21) Quid, quaeso, periculi ceruicibus nostris non imminebat, ab hostibus, in nos tantopere insensis, nostramque pestem anhelantibus, quibus singularis Dei atque admiranda lenitas satis longam concesserat impunitatem. Ductores nostros captos per triumphum ducebant partim, partim blandis pollicitationibus

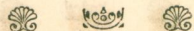
21) Ratzeberg. ap. Grosch. p. 62. sequi

nibus ab iusta causa auocabant, tempus illud cupidissime exoptantes, quo perniciem, quam iam diu machinati erant, in nos tandem conferrent. Quam trepidarint Lutheræ participes doctrinae, Philippi Melancthonis nostri commonefiamus exemplo, quem, pro natura sua nimis demissa, haec fundi nostri calamitas fere exanimavit. Nam cum Doctore Goldsteinio de causis eius colloquens Brunsvici, quo Vitembergenses angustiae eum compulerant, *exitiosam calamitatem ecclesiae et rei publicae* portendit. At eius animum oppressum Goldsteinus erigens, commode eum ad locum sanctioris scientiae reuocat, de aerumnis Christi amicorum, in quo, saepe numero considerato, ut eius utar uerbis, *Theologi modo Theoretici fuerint, cum Deus nunc praxin postulet, ipsis factis spectatam.* Hic Philippus, *bene se haec habent*, ait, *sed quis tandem erit finis praesentium mutationum et calamitatum.* Tum Goldsteinus, non propterea nobis esse desperandum, *summonet, quia Deus etiam ex lapidibus possit suscitare semen Abrahae.* Quo sermone accepto, Philippus collegit animum, famulus autem eius, quem senem dicebant Ioannem, complicatis manibus, et

inclinato capite, ad ianuam stans, exclamat, *ab, quam mihi nunc uolupte est audire talem uocem* 22) Imo uero magnanima uox Goldsteinii, Lutheri discipulo dignissima, non fuit irrita, sed amor Dei in nos propensus, paruis momentis magnas rerum commutationes effecit, quibus, quae Dei maxima sapientia est, mala ipsa uiam patefecerunt, ad instituendum sensim paullatimque pacis religiosae donum. Carolus enim V. sacrorum conspectu nostrorum mutabatur insigniter, dignissimos nos reperiens, quibus Dei libere colendi facultas detur. Longe diuersa ei steterat antea sententia, ut cui idem fuerat persuasum, quod Galliae Regi, homines Lutheri placita secutos, pecudum more uiuere, arbitrato suo, sine imperio, sine ciuitate quadam sacra, sine iustis nuptiis. 23) Quibus mendaciis Lutherus narratis, exardescit ira, nesciens, quo uultu ad Christi tribunal in iudicio extremo nos sint ii aspecturi, qui scriptis conuicia disseminarint adeo nefaria. Omnia, his contraria, nunc rerum testimonia

22) Grofch. p. 64

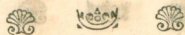
23) Praef. Lutheri ad Art. Smalcald. p. 300

monia loquuntur, cum, portis apertis, ingressus Imperator templa nostra oculis usurpat, cum suos iubet nostras caerimonias diligentissime notare, cum sacra, in aede ar-
cis intermissa, relictis rebus omnibus, uult restitui, 24) Lutheri cineribus neque inquietatis, neque alio nobis uulnere imposito. Ita, qui dies nobis supremus fore uidebatur, mitigato Carolo, salutem nobis attulit. O coelestis praepotensque uirtus, quae regum animos, quocumque libet, flectis, quantam habet admirabilitatem illud prouidentiae tuae pignus, quo, Imperatoris nobis beneuolentia restituta, ad bene de rebus nostris sperandum, quasi signum aliquod sustulisti. Aluerunt Caroli, clementiam praeterea exempla uirtutum inusitatarum commemorabilia, quibus nostrates, tam illustri natos loco, quam mediocris fortunae, uidebat quotidie elucere. Quid magis inuictum firmitudine animi, qua Ioannes Fridericus, cum stupore aduersariorum, obrutus acerbitatibus, nihil humile, nihil se indignum dixit, aut fecit, 25) et, quamuis, euadente Carolo atque erumpente, fuga salutem petere

24) Grofch. p. 61. Hortleder p. 456

25) Perizon. l. c. p. 366

tere posset, tamen in fide mansit. Quid honestius, quid laudabilius, Lucae Granachii, pictoris tota Germania celebratissimi, sanctitate officii, qua Principis sui captiuam fortunam non despexit. Namque euocatus ad Carolum, quem iuuenem in Belgio pinxerat, eximio artis suae nomine, indulgentissimis accipitur uerbis, ueniaque datur, quicquid uelit, liberalitatis expetendi. Hic alii uel honores sibi impetrassent ampliores, uel largitate muneris thesauros exaggerassent. Sed posthabitis Granachius emolumentis, genibus statim prouoluitur, prae lacrymis loqui uix potest, inter plurimos singultus illud unice orans atque obsecrans, ut ignoscat Principi suo, nec Pontificiorum clamoribus concedens, capitis, ut fama ferat, eum damnet. Quas preces honestissimas Imperator non repudiavit, optans, ut in Ioannis Friderici locum Hasso potiat. 26) Tantum possunt uirtutis, diuinitus, per aduersam fortunam expergefactae, decora, ut uel hostes deliniant, eosque ad concordiam faciliores reddant. Nec minores tulit fructus, Deo sic moderante, perfidia Pontificiae factionis in Hassum, sed eos ex nostris armavit

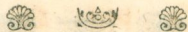
26) Grosch p 61

in Carolum, qui superiore tempore, ad gratiam eius retinendam, smalcaldicum foedus recularant. Etenim Mauritius, adhibito Alberto Brandenburgico, semel iterumque liberationem Hasso studebat, probabiles causas conferens, impetrare, quod fidem suam interposuisset, quod hanc diutius fallens, existimationem suam uiolaret, quod periculum esset, ne ab Hassi filiis citaretur publice, ut se ipsis sifteret, conditionemque custodiae, pro patre eorum, si quid ei accideret, subeundae, praestaret. Quo celerius Imperator annueret, literas Ferdinandi Daniaeque regum, uariorumque Principum commendatitias corrobora- bat, nullis parcens legationis sumptibus. At Carolus Hassi libertatem longius semper ducebat, eaque mora suspicionem nostris mouebat, ne, duobus iam Principibus Germaniae, Luthero coniunctae, in custodiam traditis, duriusque tractatis, parem in caeteros impetum moliretur. 27) Quam ob rationem sibi maturandum credebant, causamque religionis fortius suscipiendam, quam separatim a caeteris antea fecerant. Dux Mauritius facti, ad sempiternam memoriam insignis, quo quemadmodum Dei prouidentia fit, ad pacem religiosam inchoandam constituendamque, usa, quamprimum planum claris faciam argumentis

D. Nunc

27) Perizon. p. 459

Nunc enim aliud mihi imponitur officii, quo summis in sanctiore disciplina honoribus sunt ob praeclara specimina cohonestandi, Candidati Dignissimi. Quod igitur felix, faustumque Auctor coetus sui Statorque nobis ac rei sacrae iubeat esse, auspiciis et auctoritate *Potentissimi atque Serenissimi Regis Poloniarum et Principis Electoris Saxoniae*

FRIDERICI AVGVSTI

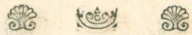
Domini mei longe clementissimi, Altoris Academiae nostrae benignissimi, Patriae Patris optimi, cui demissimas agimus gratias, quod haec nobis gaudia concessit indulgentissime, Deum comprecati, ut hoc beneficium, a Maioribus suis gloriosissimis iam antiquitus acceptum, firma Principis optimi ualitudine, neque interrupta Gentis Augustae felicitate, adiectis bonorum cumulis semper efflorescente, benignissime referat, fasces Academiae tenente

Viro Magnifico, Excellentissimo, Consultissimo, Amplissimoque Domino

CHRISTIANO HANACCIO

J. V. D. Digesti Infortiati et Novi Professore Publico Curiae Prouinc. Scabin. et Facult. Iurid. Assessore eiusdemq. h. t. Decano, Patrono obseruando,

Viro

Facultatem dabo

Viro Magnifico Excellentissimo, Summe Venerabili, Amplissimo Celeberrimoque Domino

CHRISTIANO SIGISMUNDO GEORGIO

S. S. Theologiae Doctori et Professori Publico Ordinario

Alumnorum Regio-Electoralium Ephoro, Ordinis

Theologorum b. t. Decano spectatissimo

*Collegae, Patrono, Fautori meo, multis nominibus
mibi colendo*

Viros ad summam Ordinis nostri dignitatem prouehendi quinque, maxime reuerendos amplissimosque, doctrinae copia, munerum sanctitate, meritorum gloria praestantissimos, quos temporis laetitia, et priscum Academiae, castioris religionis instauratae parentis, decus, ad hos amplitudinis gradus recipiendos inuitauit. Sunt uero sua apud nos professi nomina

Dn. M. MICHAEL HEINRICVS REINHARDVS

S. S. Theologiae Licentiatus, Beltitiensis Ecclesiae Pastor

Eiusdemque Dioeceseos Superintendens

Dn. M. IONATHAN HELLER

S. S. Theologiae Licentiatus, Pastor Chemnitii Primarius,

Dioeceseos Superintendens Scholarumque

Inspector

Dn.

Dn. M. IO. THEOPHILVS HORWEINIUS
*S. S. Theologiae Licentiatus, Damensum Pastor
 et Superintendens.*

Dn. M. IO. CHRISTIANVS SCHVLZIUS
*S. S. Theologiae Licentiatus, Ecclesiae Heldrung. Pastor
 Primarius, et uicinarum Superintendens.*

Dn. M. IOANES GOTTLOB WERNER
*S. S. Theologiae Licentiatus, Pastor Primarius et Dio-
 ceseos Interbocensis Superintendens.*

Quibus uniuersis ac singulis, pro meritis, ad altio-
 rem extollendis locum, dictus ipse est dies saecularis,
 XXV Septembris, quo, ut Rector Academiae Ma-
 gnificus, Comites Illustrissimi, Patres Academiae con-
 scripti, Ciuitatis nostrae literatae Patroni et Fautores,
 Ciues generosissimi, clarissimi, nobilissimi, nobiscum
 in aedem academicam, Deo optimo Maximo pro pa-
 ce ante duo saecula parta insperabili gratulatum eant,
 uotaque de eius perpetuitate nuncupatum, obseruan-
 tissime humanissimeque rogamus. P. P. Vitembergae
 Saxonum anno Pacis saeculari, diuinitus conciliatae

M. D. C. C. L. V. XII. Kal. Octobr. seu ex fan-
 ctiorum consuetudine fastorum Dom.

XVII. Sacrosanctae Triados

V I T E M B E R G A E
 P R E L O E P H R A I M G O T T L O B E I C H S F E L D I
 A C A D E M I A E A T Y P I S

Pon Ye 3652
L^o

✓

ULB Halle 3
002 173 891

56

Nur für den Lesesaal!

VDAT

M.C.

5

CELLARIVS
 ET
 ECANVS
 THEOLOGICI
 VITEMBERGENSI
 VS SAMVEL
 KHMANN
 DOCTOR HVIVS PROFES
 NARIVS PRAEPOSITVS
 ENATVSQVE ECCLESIA
 SSSOR
 PANEGYRIN
 ELIGIOSAE SAECVLARI
 RAM
 EOLOGIA HONORIBVS
 VENDIS
 INATAM
 TOBR. MDCCLV
 ACADEMICA
 CONCELEBRANDAM
 I C I T

1755

4

4

4,35

